

Libušínské proměny

Text a foto: Jan Moravec

Právě odtud a ne z Vyšehradu podle nejstarší známé verze „Starých pověstí českých“ věštila Libuše slávu Prahy a vyslala poselstvo pro Přemysla Oráče. Kam že se dnes jdeme podívat? Na hradiště Libušín.

Libušín najdeme 4 kilometry východně od Kladna, na okraji pozoruhodné oblasti nazývané Džbán; opukové plošiny, rozbrázděné řadou hlubokých údolí, roku 1994 vyhlášené přírodním parkem.

Trojúhelníková ostrožna v nadmořské výšce nějakých 410 metrů, ze dvou stran ohraničená prudkými srázy, jak se na Džbán sluší a patří. Louka obklopená lesy a starými sady, uprostřed ní malebný areál kostelíku sv. Jiří se hřbitovem, pozdně gotickou polodřevěnou zvonící a hrobnickým domkem. Několik mohutných valů, připomínajících dávnou historii. A od loňského roku naučná stezka. Tak vypadá Libušínské hradiště dnes. Zkusme se však přenést o více jak tisíc let zpět...

Opevněné hradiště zde vzniklo v 10. století. Nějaké osídlení tu

prokazatelně existovalo již předtím, přinejmenším od střední doby bronzové, ale moc se o něm neví. Každopádně se neocitáme v žádné divočině, ale v krajině se starou sídelní tradicí. Kdy přesně a zejména proč vlastně Libušínské hradiště vzniklo, o tom se historici dodnes přou, přestože Libušín patří k nejlépe archeologicky prozkoumaným hradištím u nás. Jisté je, že existovalo sotva sto let, což v kombinaci s jeho velkou rozlohou (přes 12 ha), velmi složitým opevněním, pravděpodobnou existencí kostela již v té době a poměrně řídkým osídlením vede některé badatele k domněnce, že Libušín byl součástí jakéhosi smělého přemyslovského „projektu“, který však zkrachoval.

Lidé z ostrožny neodešli ani po zániku hradiště. Naopak. Kolem kostela

Areál kostela sv. Jiří se zvonící tvoří jádro hradiště

postupně vznikla „regulérní“ vesnice, později (po vzniku „druhého“ Libušína dole v údolí) nazývaná Hradiště. Zanikla počátkem 16. stol, pravděpodobně z důvodu nedostatku vody.

Podíváme-li se na mapu takzvaného stabilního katastru, skvělý to zdroj informací o tom, jak vypadala naše krajina v 1. polovině 19. století (dostupné i on-line na webových stránkách archivnimapy.cuzk.cz), zjistíme, že celá plocha hradiště i většina jeho svahů byla v té době zemědělsky využívána, a to převážně jako pole. Les byl tehdy pouze na předpolí hradiště (západně od vnějšího valu) a na severním úbočí. Což znamená, že lesní porost na prvním i druhém předhradí je vlastně relativně velmi mladý. Je proto více než pozoruhodné, že má zcela přírodní charakter; mezi stromy dominují javory a jilmy, a na jaře rozkvétá koberci typických hájových květin, jako jsou dymnivky či sasanky.

Na leteckém snímku z poloviny 20. století, který nalezneme na jednom ze zastavení naučné stezky, již vidíme předhradí zalesněné, na jižním a východním úbočí hradiště se však v té době rozkládaly terasovité sady. I ty jsou dnes z větší části zarostlé a fakticky nerozeznatelné od lesa. Na akropoli bylo tehdy stále ještě pole. Nepřehlédnutelný je na tomto snímku areál hlubinného uhelného dolu a jeho výsypky v těsném severním sousedství hradiště. Ten vznikl na přelomu 19. a 20. století a uzavřen byl roku 2002 jako vůbec poslední v celém kladenském revíru. Jeho výsypka postupně zavezla téměř celé údolí, které hradiště na severní straně vymezovalo. Areál dolu dokonce zničil i nejsevernější část obou předhradí. Na výsypce v nedávné minulosti proběhla přirozená sukcese, následně zde

NET4GAS BLÍŽ PŘÍRODĚ:

Společnost NET4GAS je spolehlivým a bezpečným provozovatelem přepravní plynárenské soustavy a rozvíjí odpovědnou politiku ochrany životního prostředí s ohledem na budoucí generace. Oblast jejího podnikání s otázkou ochrany přírody úzce souvisí a od toho se odvíjí i dlouhodobá strategie firemní filantropie v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě. NET4GAS je od roku 2007 generálním partnerem ČSOP, od roku 2014 také celostátních přírodovědných soutěží pro děti a mládež Ekologická olympiáda a Zlatý list. Podporuje i další projekty, pro které je motto „Blíž přírodě“ součástí trvale udržitelného rozvoje. Více informací o programu a zpřístupněných přírodních lokalitách najdete na www.blizprirode.cz.

však byla realizována poměrně monstrózní technická rekultivace, bratru za 250 milionů korun, které je z hlediska přírodního jednoznačně krokem zpět. I o tom se na naučné stezce dozvíte, rekultivacím je věnováno zastavení v místě, ze kterého je na výsypku velmi pěkný výhled.

Je překvapivé, že takhle významné místo nemělo krom stručné cedulky na hřbitovní zdi až donedávna žádný informační systém, nebyl zde umístěn žádný plánec, nic, podle čeho by se návštěvník na celém tom rozlehlém území orientoval. To se změnilo až loni v květnu, kdy zde Český

V rámci programu NET4GAS Blíž přírodě bylo vybudováno i odpočívadlo ve stínu mohutných babyk

▲ Úvodní panely naučné stezky

▼ Jedno ze zastavení naučné stezky s parafrází na slavné zde nalezené raně středověké rytiny jezdců

svaz ochránců přírody Kladensko vybudoval v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě naučnou stezku. Nebylo náhodou, že zrovna tato organizace a zrovna tady. „Po založení základní organizace ČSOP jsme hledali nějakou stálou náplň činnosti. Nechtěli jsme zůstat jen u úklidu a občasné účasti ve správních řízeních. Napadlo nás, že bychom si třeba mohli vzít do péče drobné historické stavby mimo intravilán obcí“, vzpomíná předsedkyně organizace Drahomíra Eiseltová. A osud tomu chtěl, že skončili právě u v té době velmi zchátralé libušínské zvonice. Památka pravda trochu větší než drobná, ale záchrana se podařila. Opravou zvonice však zájem o Libušínské hradiště neskončil, právě naopak. Organizace, akreditovaná následně jako pozemkový spolek, si celý areál pronajala a začala o něj pečovat. Obnovila ohradní zeď hřbitova, kosí louky na akropoli, v hrobnickém domku postupně buduje terénní základnu. Na poněkud pozapomenuté místo vrátila život, když zde začala pořádat nejrůznější akce pro veřejnost. Vybudování naučné stezky tak bylo logickým pokračováním všech těchto aktivit.

Stezka tvoří asi kilometr dlouhou „téměřosmičku“. Úvodní panely, seznamující graficky velmi vydařenou formou s historickými i přírodními zajímavostmi hradiště, stojí na okraji akropole proti kostelu. Další „panely“ už jsou jen drobné, různými reliéfy vyzdobené dřevěné hranolky s texty na horní zešikmené ploše, co nejméně v krajině rušící, upozorňující jednak podrobněji na jednotlivé části hradiště, jednak na zajímavé či typické rostliny zde rostoucí. Jedno zastavení, jak již bylo řečeno výše, se věnuje rekultivacím a jedno ovocným sadům. První

smyčka obchází předhradí a seznamuje návštěvníky především s fortifikací. Poté, co se téměř vrátí k úvodní tabuli, začne stezka sestupovat ze svahu k Libušině studánce (v době existence hradiště také ohrazené) a vede po úpatí akropole. Ke kostelu se vrací historickou cestou, kterou obyvatelé „dolní vsi“ (dnešního města Libušín) po staletí putovali na hradiště do kostela a na hřbitov. Na úplný závěr si můžete odpočinout ve stínu mohutných babyk nedaleko zvonice, kde bylo v rámci projektu zřízeno velmi příjemné posezení.

Ještě pár tipů, co na Libušinském hradišti rozhodně nepřehlédnout. Na severním konci prvního valu, nedaleko úvodních tabulí, roste velmi mohutný keř dřínu. Je svým způsobem jedním ze symbolů hradiště a v současné době se jedná o jeho prohlášení „památným stromem“. Častým stromem v ploše hradiště je javor babyka. Nejen ten nad posezením u zvonice, ale i řada jiných tvoří zajímavé propletence vzájemně srůstajících větví. V lese kolem studánky roste jedna z velmi jedovatých rostlin, smetanova bíle kvetoucí oměj vlčí mor (prý se kdysi používala na trávení šelem, odtud její jméno).

Vzpomínám, že když jsem byl na hradišti v době, kdy se stezka začínala chystat, byly některé úseky plánované trasy takřka neprůchodné. Nyní, po roce existence, je trasa stezky velmi vyšlapaná. Jest to důkazem, že stezka je hojně navštěvovaná. Což je dobře, Libušín má určitě co ukázat. A na podobná místa by se nemělo zapomínat. Přijďte se podívat též. Dorazíte-li poslední sobotu v měsíci, můžete se od 14. hodin zúčastnit komentované prohlídky, kterou tu členové ČSOP pravidelně pořádají. ■

▲ Studánka, která sloužila jako zdroj vody pro hradiště, tvořila samostatný opevněný okrsek

▼ Zejména na kamenech přilehlé výspy lze za sluných dní potkat desítky sarančí modrokřídých

